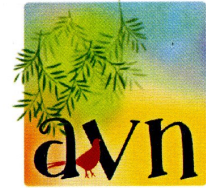

Algemene Vereniging voor Natuurbescherming
voor 's-Gravenhage en omstreken
Badhuisstraat 175 - 2584 HH 's-Gravenhage

Aan: College van burgemeester en wethouders Den Haag
Postbus 12600,
2500 DJ Den Haag
Per e-mail: zienswijzucid@denhaag.nl

Tevens: Gemeente Den Haag
Dienst Stadsbeheer, t.a.v. de heer J. Majoor
Postbus 12655
2500 DP DEN HAAG
Per e-mail: jeroen.majoor@denhaag.nl

Den Haag, 14 juni 2020

Betreft: **zienswijze ontwerp-Structuurvisie CID en de daarbij behorende planMER**

Geacht college,

Graag maakt het bestuur van de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omstreken gebruik van de gelegenheid om een zienswijze in te dienen op de ontwerp-Structuurvisie CID en de daarbij behorende planMER.

Wij beperken ons tot het voor ons essentiële onderwerp natuur en de context die daarvoor belangrijk is.

Intro: Toetsingskader

Wij merken op dat het ons zorgen baart, dat de Structuurvisie een abstract plan is zonder toetsingskaders. Uw ontwerp-visie CID biedt ons daarom geen houvast voor de effecten ervan in de toekomst. In uw en ons belang vragen wij u om een inhoudelijk toetsingskader te verwerken in de Structuurvisie. Eén die richting geeft en handvatten biedt voor het verdere proces. De ervaring leert dat het CID- proces door u dan ook beter valt te (be)sturen/regisseren.

Uiteraard beseffen wij dat in deze fase niet alles concreet kan worden vastgelegd, toch zijn wij ervan overtuigd dat u in staat bent de Structuurvisie (toets) kaderstellender te maken dan nu het geval is.

Participatie

Wij verzoeken u om coproductie/ samenspraak met bewoners in te voeren, bijvoorbeeld op het gebied van klimaatadaptatie. Dat geldt ook voor de opgaven, die worden genoemd in par. 7.2 t/m 7.4.

Het planMER waarschuwt expliciet voor gezondheids- en leefbaarheidsrisico's in en om het CID bij uitblijven van serieuze ingrepen in de gemeenschappelijke ruimte en op schaal van de toekomstige bebouwing. Wij vragen u daarom duidelijker te definiëren hoe u hiermee CID breed denkt om te gaan met als sprekende voorbeelden de stikstofdeposities en de noodzakelijke Wnb-bescherming (totaal effecten en niet op deelgebied niveau: In het planMER is geen Passende beoordeling uitgevoerd qua stikstof depositie op nabijgelegen Natura 2000 gebieden terwijl in alle varianten een toename is van stikstofdepositie).

Duurzaamheid

Wij verzoeken u de Structuurvisie op onderstaande punten nader aan te vullen, te onderbouwen en van een toetsbaar kader te voorzien.

De ambitie is om het volledig versteende CID-gebied te vergroenen en verduurzamen. Daartoe is “extra veerkracht in klimaatadaptatie en energievoorziening nodig en een kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte met vervlechting van natuurlijke elementen, die een voorbeeldfunctie kan vervullen” (par. 3.4). Echter de ruimte voor meer groen is (te) beperkt, waardoor de nadruk ligt op intensivering en herinrichting van bestaand groen (par. 5.4.1). Zoals in 5.4.2 wordt aangegeven moet groots worden ingezet op groen in de buitenruimte om wateroverlast te voorkomen. Uit bijlage 11 blijkt echter dat u de vereiste groenopgave niet haalt (hooguit 6 m² in plaats van 8 m²/huishouden).

In het ruimtelijk raamwerk voor “reuring, rust en ruis” wordt in afbeelding 4.5 alleen voor de rustgebieden klimaatadaptatie en recreatie genoemd. In afbeelding 4.4 is onduidelijk wat zone 2 (groene en blauwe aders) is en hoe deze zone kan worden versterkt. Het ligt voor de hand de Bierkaden (Singelgracht) ook als rustgebied aan te duiden (promenade). Er zijn meer ontmoetingsplekken gewenst; ze zijn nu alleen aangegeven op de stationslocaties.

De doelstellingen op het gebied van de energietransitie zijn ambitieus en worden zonder (bij)sturing niet bereikt (p.32 par.5.2.4). Bij de energietransitie wordt zonne-energie niet expliciet genoemd. Het aantal plekken voor zonne-energie op afbeelding 4.9 is zeer beperkt. De effecten van nieuwe hoogbouw met veel schaduwwerking zijn niet aangegeven. Ook aquathermie wordt vooralsnog niet uitgewerkt door de gemeente. De windhinder is nog onbekend. Het bepalen van concrete maatregelen voor klimaatadaptatie “is een opgave voor de gemeente Den Haag (par. 6.4)”, terwijl wij daar als bewoners ook een rol bij kunnen spelen. Stuk voor stuk onderwerpen die zich goed lenen voor het aanbrengen van een toetsingskader.

Volgens het planMER zullen de milieudoelstellingen zonder extra ingrepen niet worden gehaald. Dit rapport geeft aan dat de Gereedschapskist Openbare Ruimte goede ingrepen aanbiedt, maar o.a. voor de soortenbescherming (bijlage 3 p. 41), met name vleermuizen, is nader (jaarrond) onderzoek nog een vereiste.

Wij verzoeken u de volgende punten te betrekken in de Structuurvisie en het planMER door deze te vertalen tot een passend toetsingskader:

- Naast herinrichten van (enkel) bestaand groen zijn ook andere maatregelen nodig, zoals aanleg van open water en natuurinclusief bouwen. De woontorens kunnen op de verdiepingen worden vergroend; daarvan bestaan al goede duurzame voorbeelden, bijv. van

de Italiaan Stefano Boeri en het Nederlandse landschapsarchitectenbureau Copijn Utrecht (ontwerper van o.a. dubbele daktuinen ING-kantoor Amsterdam/Bijlmer en daktuin European Patent Office in Rijswijk). Het planten van alleen bomen om hittestress te voorkomen is niet voldoende. Er moet ook gevelgroen, balkongroen en dakgroen worden aangelegd.

- Dat vraagt om deskundige inbreng in het ontwerpstadium van een gespecialiseerd bedrijf.
- En het vraagt ook al aandacht en financiële middelen voor een toekomstgericht duurzaam onderhoudsplan voor dat groen.
- Ook reuring- en ruisgebieden klimaatbestendig maken, daarbij aangeven hoe.
- Het onderzoek naar de bezonning, dat is beloofd in de nota Eycline Skyline, lijkt niet te zijn uitgevoerd. Ook over de mogelijke effecten van windhinder door de hoogbouw is in de Structuurvisie onduidelijk. Het lijkt nogal onwaarschijnlijk dat de windhinder in pandig kan worden opgelost, zoals in par. 5.4. wordt gesuggereerd. Wij verzoeken u in het kader van de CID alsnog uitvoering te geven aan het bezonningsonderzoek en duidelijkheid te creëren over de effecten van windhinder.
- In de Structuurvisie wordt niet duidelijk hoe en welke extra ingrepen qua milieudoelstellingen worden voorzien.
- Wij verzoeken klimaatadaptatie en duurzaamheid samen met bewoners nader uit te werken (coproductie), het betreft onder andere:
  - o Den Haag Centraal: opgaven 7 en 8;
  - o Hollands Spoor: opgaven 3, 4 en 7;
  - o Laan van Nieuw Oost Indië: opgaven 5,6 en 10.

Door uw verantwoordelijkheid te nemen als gevraagd, kunt u de onrust van bewoners wegnemen. Door uw verantwoordelijkheid te nemen kunt u ervoor zorgen dat het CID het nieuwe gezond kloppende hart van de stad wordt.
Door, met en voor bewoners!

Wij zijn graag bereid onze zienswijze mondeling toe te lichten en zien uw reactie en beantwoording tegemoet.

Vriendelijke groet,

Dick Ooms
Voorzitter AVN

Aletta de Ruiter
secretaris AVN